

23. 05. 2023 Dnevnik

Stran/Termin: 16

Naslov: Ni človeka, ki ga roboti ne bi fascinirali

Naklada: 15.822,00

Avtor: Tadeja Lukanc

Površina/Trajanje: 671,21

Rubrika/Oddaja: KULTURA

Žanr: INTERVJU

Gesla: SPECULUM ARTIUM, MAŠA JAZBEC

INTERVJU / Maša Jazbec, novomedijska umetnica

Ni človeka, ki ga roboti ne bi fascinirali

✂ Tadeja Lukanc

Umetnica, akademska raziskovalka, predavateljica in kuratorica Maša Jazbec deluje na preseku umetnosti in znanosti, kjer se z veliko strastjo posveča robotiki. Trdo delo in zagon sta se ji obrestovala že pred leti, ko so se ji na Japonskem odprla vrata v laboratorij pionirja androidne znanosti.

V času magistrskega študija v Linzu na Univerzi za umetnost in dizajn leta 2011 je Maša Jazbec spoznala profesorja Hirošija Išiguro, človeka, ki je sprožil revolucijo v androidni robotiki. Izdeluje robote po podobi človeka, v filmih dela replike ljudi. Med študijsko izmenjavo na Japonskem je obiskala njegov laboratorij v Osaki in kar je videla, jo je fasciniralo. Želela se je pridružiti profesorjevi ekipi, a neuspešno, ker ni imel programa za umetnike. Začela je premišljevati in iskati poti, kako bi se lahko učila pod okriljem največjih mojstrov robotike na svetu, dokler ji ni mentorica na magistrskem oddelku Interface Cultures Christa Sommerer svetovala, naj vpiše doktorski študij. To je bil dober nasvet, kajti Maši Jazbec je zares uspelo ustvarjati in raziskovati robotiko v družbi pionirjev. Robotika pa je trenutno področje, kjer so ideje velike.

Ko ste bili med letoma 2013 in 2019 vodja festivala novomedijske kulture Speculum Artium v Trbovljah, ste tja, v svoj domači kraj, pripeljali največje svetovne zvezdnike v robotiki.

Kako je bilo, ko je prišel profesor Išiguro?

Takrat sem zares videla, s kako velikim srcem dela stvari, saj je bil pripravljen priti v majhno Slovenijo; takrat je bil namreč že svetovno znan. To je bilo eno najuspešnejših let našega festivala, obiskanost je bila zelo velika. Prišli so tako širša kot strokovna javnost; znanstveniki, inženirji, umetniki. To nam je odprlo vrata za naslednje leto, ko smo povabili ekipo iz Honde, da nam je prišla predstaviti humanoidnega Asima, robota bele barve, ki je videti kot astronaut. To je bil v tistem času najnaprednejši robot. Na odru v Delavskem domu Trbovlje je prikazal svoje zmogljivosti. Hodil je po stropnicah, stregel kavo, brcal žogo. Tudi ta dogodek je bil velik uspeh – to je bilo tudi edinkrat, da je bil takšen robot na obisku v Sloveniji. Ljudje so se pripeljali z avtobusom iz Ljubljane, da so lahko videli to čudo v živo.

Kaj je na robotih takega, da se človek vanje zaljubi?

Roboti me fascinirajo z več plati. Kot umetnico in znanstvenico me namreč zanima človek in ena od možnosti raziskovanja ter spoznavanja je ta, da poskušaš narediti kopijo človeka – to je humanoidni robot. Druga plat mojega zanimanja je povezana s tem, da je v robotiki združena vsa najnaprednejša tehnologija, ki jo v določenem obdobju imamo. Takoj ko pride kakšna nova tehnologija, jo robotski inženirji implementirajo v robota. To so denimo zmogljivejši senzorji, kamere, umetna inteligenca, kar koli. Na svojih predavanjih večkrat rečem, da če želite vedeti, kako tehnološko napredni so bili ljudje v nekem obdobju, samo pogledajte, kakšne robote so imeli. Poleg tega lahko spoznamo, kje smo etično kot družba, kakšen odnos imamo do

robotov in kje jih uporabljamo. To je res večplastno raziskovanje. Po mojih izkušnjah ni človeka, ki ga roboti ne bi fascinirali. Nihče ni ravnodušen.

Človeška empatija lahko seže zelo daleč. S čustvi smo sposobni napolniti prazen okvir. Nekateri ljudje se robotov denimo tudi bojijo.

Strah pred roboti imamo predvsem na Zahodu, ker so nam jih vedno predstavljali kot grožnjo. Ko ljudi pri nas vprašam, kaj je njihova prva asociacija ob besedi robot, je to Terminator. Na Vzhodu, na Japonskem, pa je čisto drugače. Japonci že odraščajo s takšno popularno kulturo, v kateri je robotika predstavljena kot nekaj pozitivnega, roboti so človekovi prijatelji, heroji. Po drugi strani pa je tako že zaradi njihove kulture, predvsem zaradi budizma in šintoizma, saj verjamejo, da ima vsaka stvar dušo. Kamen ima dušo. Ker ima vsaka stvar življenje, ga ima tudi robot, zato nimajo z njimi takšnih težav kot mi. Na Japonskem srečujemo robote že povsod, v hotelih, na železniških postajah, v domovih za ostarele. Dosti jih že tudi živi z roboti. Vidijo jih kot prijatelje, kot novo vrsto, ki smo jo ljudje ustvarili, ki pa ni grožnja. Pri nas je to malo drugače. Z mojo ekipo v laboratoriju Katapult robotika se trudimo to področje predstavljati širši javnosti in prikazovati pozitivne aplikacije robotov za opolnomočenje človeka. Tako ljudje izgubijo strah pred robotiko. Zelo je pomembno, da se naučimo živeti s to tehnologijo, kajti razvoj se ne bo ustavil.

Marsikdo se niti ne zaveda, kako daleč je v resnici tehnologija.

Kje je robotika danes?

Robotika nam res omogoča že marsikaj, o čemer smo pred časom še sanjali in kar je bilo stvar znanstvene fantastike. Veliko jo uporabljajo v rehabilitaciji. Obstaja področje, ki

se imenuje nevrorobotika, s čimer se ukvarjamo tudi v našem laboratoriju. Človek, ki ne more uporabljati svojega telesa, lahko s pomočjo tako imenovanega vmesnika med možgani in strojem (po angleško BCI; brain computer interface) upravlja robota samo z možganskimi signali. Tudi to je že mogoče.

Danes se nenehno sprašujemo, ali smo pripravljeni na življenje z roboti, kako bomo z roboti živeli. Ampak sedaj smo že v fazi, ko lahko to vprašanje obrnemo in vprašamo robote, ali si sploh želijo živeti z nami.

Ljudje morda niti ne vedo, da je industrijska robotika že povsem prisotna v našem življenju; ni industrijskega obrata, kjer ne bi imeli robota. Robote uporabljajo na območjih, ki so nevarna za človeka, pri kakšnih bolj umazanih ali težakih delih. Na Japonskem denimo uporabljajo humanoidne robote v domovih za ostarele, in sicer za dementne, da niso osamljeni in so kognitivno zaposleni. Robotu lahko stokrat povedo eno in isto zgodbo, pa bo še vedno z navdušenjem poslušal, človek ne bi več. To je ena pozitivnih zgodb. Dosti jih uporabljajo tudi za avtistične otroke. Ko ti šele začenjajo komunicirati, se lažje kot človeku odprejo robotu.

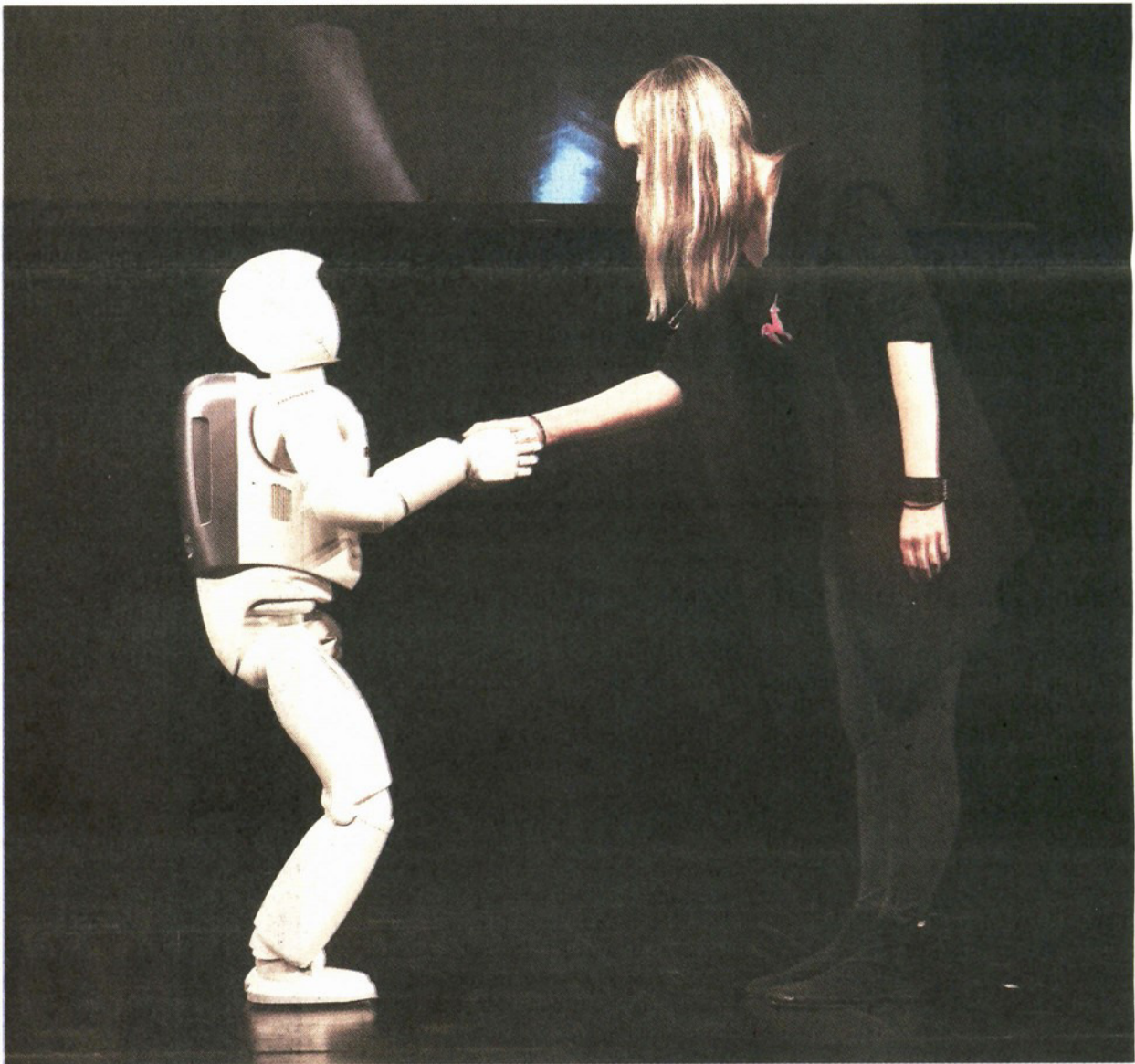
Kar zadeva dementne, smo tudi v našem laboratoriju izvajali takšen eksperiment. Študentka Tina Zadavec je imela željo v magistrski nalogi narediti raziskavo z dementnimi ljudmi in humanoidnim robotom. Pri nas smo jo pri tem podprli, na žalost pa se v Sloveniji pristojne inštitucije za zdaj še ne ukvarjajo toliko s tem, da bi imela mladina priložnost učiti se, raziskovati in razvijati takšne aplikacije. Z našim robotom smo eksperiment izvedli v Domu upokojencev Franc Salamon Trbovlje. Ugotovili smo, da je zelo dobro vplival na dementne. Ko je pripovedoval zgodbo, so bili dementni celo sposobni povedati nekaj vsebine, obnove. Robot je v njih sprožil pozornost, da so nekako lažje sledili in da so sploh sledili.

Pred kratkim ste imeli v samostanski cerkvi v Kostanjevici na Krki na temo robotov prav posebno samostojno razstavo Sintetični organizmi, ki je bila zelo uspešna.

Bila je izjemna postavitev. Razstavo sem želela postaviti prav v tem prostoru, galerijski me niti ne zanimajo toliko. V cerkvi sem postavila dvanajst robotskih skulptur, kot dvanajst apostolov, med katerimi si se lahko sprehodil. Tam je bila tudi knjiga s polaroidnimi fotografijami robotov, ki sem jih posnela v laboratoriju profesorja Išigura. Zraven sem vključila še izjave robotov. Danes se namreč nenehno sprašujemo, ali smo pripravljeni na življenje z robotom, kako bomo z roboti živeli. Ampak sedaj smo že v fazi, ko lahko to vprašanje obrnemo in vprašamo robote, ali sploh želijo živeti z nami. Na razstavi so v izjavah povedali, da se ne počutijo sprejete in da si mogoče ne želijo živeti z nami, da si ne želijo biti samo sužnji.

To kar malo zadene.

Ja, razstava nikogar ni pustila ravnodušnega. Ko si vstopil v cerkev, si stopil v drug svet. Razstavo so tudi nagradili z Jakopičevim priznanjem, ki ga država podeljuje za likovne dosežke. Veseli me, da je tovrstna umetnost dobila takšno priznanje. Treba je tudi povedati, da so prve ideje o robotih nastale v glavah umetnikov. Tudi besedo robot je skoval umetnik Karel Čapek v gledališki predstavi iz leta 1920. ✕

Novomedijska umetnica Maša Jazbec deluje na preseku umetnosti in znanosti. 📷 Robert Ahlin